

*iste* și *ille* au rămas în continuare demonstrative propriu-zise, primul indicind apropierea, iar al doilea depărtarea<sup>24</sup>. Se poate presupune că, și după dispariția formal-gramaticală a opoziției cu trei termeni, în planul semantic a continuat să se păstreze pentru o anumită perioadă raportarea la cele trei persoane gramaticale a obiectelor determinate cu ajutorul pronumelor demonstrative. Așa se explică faptul că în anumite limbi romanice s-a reconstituit din punct de vedere formal vechea opoziție deictică cu trei termeni. În limbile ibero-romanice, ca termen demonstrativ de raportare la persoana a II-a s-a folosit *ipse* (cf. sp. *este* — *ese* — *aquel*). În italiană, opoziția formală cu trei termeni s-a realizat prin sublinierea persoanei în cazurile în care *iste* indica apropierea de persoana a II-a: *colesto* < *accu-tibi-istum*<sup>25</sup>. O atare subliniere a putut avea loc tocmai datorită faptului că în perioada imediat următoare modificării formale a vechilor relații [(*hic* — *iste* — *ille*) > (*iste* — *ille*)], în planul semantic continua să se păstreze vechea opoziție, raportarea la cele trei persoane gramaticale.

Din analiza faptelor expuse în paginile de mai sus se poate vedea că există motive pentru a considera că fenomenul întâlnit în graiurile oltenesti nu este o continuare a vechiului sistem deictic latinesc, ci o inovație a graiurilor respective sub influența slavă. În primul rând, în acest sens vorbește apropierea geografică a Olteniei de teritoriul sîrbo-croat și bulgar. În al doilea rând, trebuie subliniat faptul că între perioada dispariției formale a opoziției cu trei termeni în latină și perioada apariției unei atari opoziții în graiurile oltenesti intervalul de timp este prea îndelungat pentru a putea admite continuitatea semantică a raporturilor respective (forma termenilor deictici oltenesti ne arată prin ea însăși că opoziția actuală nu e prea veche). Adoptarea acestei particularități gramaticale din slavă s-a făcut probabil prin asimilarea lingvistică a unor slavi al căror dialect cunoștea raportarea pronumelor demonstrative la persoanele gramaticale. Aceste graiuri aveau, după cum rezultă din studiul toponimicelor slave din Oltenia, caracter bulgăresc. În perioada bilingvismului, slavii pe cale de romînire aveau în minte, cum era și firesc, sistemul semantic de tipul *osaj* — *ūaj* — *onaj*. Datorită acestui fapt printre ei a fost firească tendința de a căuta mijloace formale pentru exprimarea acestor raporturi<sup>26</sup>.

La *adverbe* s-a folosit deosebirea existentă între *aici* < *ad-hicce* și *aci* < *accu-hic*. Înainte de a ajunge la actuala valoare din graiurile oltenesti *aci* trebuie să fi însemnat un loc apropiat și precis. Acest sens îl are *aci* și în prezent în graiurile învecinate cu cele oltenesti. După informatorii din Bascov

<sup>24</sup> E. Bourciez, *Éléments de linguistique romane*, Paris, 1923, pp. 93, 234 (§ 103, 223).

<sup>25</sup> Idem *op. cit.* p. 425 (§ 375).

<sup>26</sup> Dau această explicație cu titlu de ipoteză. Împotriva ei n-ar putea fi invocată decît lipsa opoziției de tipul respectiv în graiurile bănățene. Dar, chiar dacă am presupune că și în Banat a avut loc o asimilare a unor vorbitori de limbă slavă cu un sistem deictic asemănător, trebuia oare neapărat să învingă și acolo sistemul semantic slav? În împrejurările istorice de atunci au acționat desigur o serie de factori istorici și lingvistici pe care nu-i putem reconstitui și care, cunoscuți, ar putea explica deosebirea actuală din graiurile celor două regiuni învecinate. (Existența sistemului deictic oltenesc într-un sat bănățean mi-a fost semnalată de tov. El. Barbu-Manoliu. E vorba de localitatea Petrovasila — numele oficial Vladimirovâ — din Banatul sîrbesc. Se pare însă că e o particularitate de proveniență oltenească: satul Petrovasila se află lângă localitatea de origine oltenească Satu-Nou; de altfel și numele de fată al tovarăsei, *Barbu*, e mai degrabă oltenesc decît bănățean).